

Selskapskontroll Optimus AS

Eierskapskontroll av Optimus AS

Formålet med prosjektet er å kontrollere om den som utøver kommunens eierinteresser, utøver myndigheten i henhold til bestemmelser i aktuelle lover og forskrifter, kommunestyrets vedtak og forutsetning og i tråd med etablerte normer for god eierstyring og selskapsledelse.

INNHold

1	INNLEDNING.....	2
1.1	Bakgrunn	2
1.2	Selskapskontroll	2
1.3	Optimus AS.....	3
1.4	Aksjeselskapsformen.....	5
1.5	Eierstyring	6
2	PROBLEMSTILLINGER:.....	8
3	HAR KOMMUEN ETABLERT EN EIERSTRATEGI FOR SELSKAPET?	9
3.1	Fakta	9
3.2	Revisjonens vurdering	11
4	UTØVER GENERALFORSAMLINGEN SIN MYNDIGHET I HENHOLD TIL LOVER OG REGLER?	12
4.1	Fakta	12
4.2	Revisjonens vurdering	13
5.	SØRGER STYRET FOR EN FORSVALIG FORVALTNING AV SELSKAPET? 13	
5.1	Fakta	13
5.2	Revisjons vurdering.....	14
6.	ER KOMMUNENS REPRESENTASJON I SELSKAPETS ORGANER IVARETATT?	15
6.1	Fakta	15
6.2	Revisjons vurdering.....	16
7.	HVORDAN RAPPORTERES DET FRA VALGTE REPRESENTANTER TIL KOMMUNENS POLITISK ORGANER?	16
7.1	Fakta:	16
7.2	Revisjonens vurdering:	17
8.	HAR KOMMUNEN ETABLERT ET SYSTEM FOR OPPFØLGING AV SELSKAPET?	17
8.1	Fakta	17
8.2	Revisjonens vurdering	18
9.	HAR KOMMUNEN ETABLERT RUTINER FOR OPPLÆRING I STYREARBEID?	18
9.1	Fakta:	18
9.2	Revisjonens vurdering	19
10.	UTTALELSER FRA EIER OG SELSKAPET.....	19
10.1	Eiers uttalelse	19
10.2	Uttalelser fra selskapet.....	19
11.	REVISJONENS ANBEFFALINGER	20
12.	SAMMENDRAG	20
13.	KILDER OG VEDLEGG.....	23

Røros, 18. februar 2014

Svein Magne Evavold
Revisjonssjef

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Kontrollutvalgets plan for selskapskontroll for perioden 2012 – 2015 ble behandlet av kontrollutvalget i møte 21.11.2012 og av kommunestyret i møte 20.12.2012. Kontrollutvalget vedtok i møte 30.01.2013 å gjennomføre en selskapskontroll i form av en eierskapskontroll i Optimus AS.

1.2 Selskapskontroll

I henhold til kommunelovens § 77nr. 5, skal kontrollutvalget *«påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eierinteresser i selskaper m.m.»*. Bestemmelsen om selskapskontroll er utdypet i eget kapittel 6 i forskrift om kontrollutvalg. Her fremgår det i § 14 at selskapskontroll deles inn i en obligatorisk del som benevnes eierskapskontroll, og en valgfri del som kan omfatte forvaltningsrevisjon.

Kontrollutvalgene i Holtålen kommune og Røros kommune har vedtatt at det skal gjennomføres eierskapskontroll i Optimus AS.

Eierskapskontroll er en obligatorisk kontroll som har to hovedfokus:

- Fører kommunen kontroll med sine eierinteresser?
 - Har kommunen etablert rutiner for oppfølging og evakuering av sine eierinteresser?
 - Er rutinene gode nok, og blir de fulgt?
- Utøves kommunen eierinteresser i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger, aktuelle lovbestemmelser og etablerte normer for god eierstyring og selskapsledelse?

Forvaltningsrevisjon er en valgfri kontroll som defineres som «systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger».

Revisjon Fjell IKS har fått oppdraget med å gjennomføre **eierskapskontroll** i Optimus AS.

Når det gjelder eierskapskontroll, vil det være snakk om tre aktører:

- 1) Kommunene som eiere
- 2) De som utøver kommunenes eierinteresser
- 3) Selskapet

Vi kan se at kommunen skal ha kontroll med sine interesser. Den som utøver kommunens eierinteresser i selskapet skal gjøre det i samsvar med kommunens vedtak og forutsetninger og selskapslovgivningen. Selskapet skal oppnå virksomhetens mål på en målrettet og kostnadseffektiv måte og etterleve lover og

regler som gjelder for selskapet. En eierskapskontroll vil i hovedsak være rettet mot de to førstnevnte, kommunen og den som utøver kommunens eierinteresse.

Selv om eierskapskontrollen vil omfatte kommunen og den som utøver kommunens eierinteresse, kan det også i en slik sammenheng være hensiktsmessig å trekke inn forhold ved driften av selskapet.

1.3 Optimus AS

Røros og Holtålen Arbeidssamvirke AS ble stiftet 17.01.1991. Aksjekapitalen ble satt til kr 50.000 og Røros kommune tegnet aksjer for kr 38.000 og Holtålen kommune tegnet aksjer for kr 12.000. Selskapet ble gitt følgende formål:

1. Skal gi arbeid for funksjonshemmede, yrkesvalghemmede og andre med behov for attføring
2. det kan være et livslangt eller kortvarig tilbud, alt etter den enkeltes behov.
3. Arbeidssamvirke skal også kunne vurdere den enkeltes behov/ressurser i forbindelse med tilbudet.
4. Arbeidssamvirke forplikter seg til å samarbeide med kommunale og statlige etater som driver andre tilbud for brukerne.

Selskapets navn ble fra 31.10.2001 endret til Optimus AS.

Selskapets gjeldende vedtekter ble vedtatt i generalforsamling 14.05.2008.

Aksjekapitalen har blitt forhøyet flere ganger og er nå kr 600.000 med eierandeler for Røros kommune på 75 % og Holtålen kommune på 25 %.

I gjeldende vedtekter er selskapet formål formulert slik:

Optimus AS skal drive verdiskaping gjennom industriproduksjon og serviceleveranse ved at:

- Det gis arbeid og arbeidstrening til arbeidssøkere med ulike yrkeshemninger
- Arbeidstilbudet kan være livslangt eller kortvarig med sikte på tilbakeføring til ordinært arbeid, alt etter den enkeltes behov
- En vurderer den enkeltes behov/ressurser i forbindelse med tilbudet
- En forplikter seg til å samarbeide med kommunale og statlige etater som driver andre tiltak for våre ansatte.

Optimus AS er en Vekstbedrift. En Vekstbedrift skal ha som formål å gi tilbud om opplæring, avklaring, utredning, arbeidstrening og varig arbeid til yrkeshemmede. Måten dette kan gjøres på er opp til hver enkelt bedrift.

Optimus AS har tilbud inne flere bransjer med et felles formål om kunne gi personer som mottar uførepensjon muligheter til ta i bruk og utvikle sine ressurser og dermed ta del i samfunnets verdiskaping.

Selskapet har følgende avdelinger:

- Mekanisk avdeling
- Vaskeri
- Monteringsavdeling
- Vedavdeling

Bedriften hadde trevareavdeling i Haltdalen fram til årsskiftet 2012/2013 da den ble nedlagt.

Kvist'n var et lavterskeltilbud til personer som ikke klarte å tilpasse seg kravene de øvrige tiltakene setter til arbeid og oppmøte. Tiltaket skulle motivere deltakerne til å leve et liv som var preget av aktivitet, endring av livskvalitet og en strukturert hverdag, uten tunge krav til oppmøte.

Tiltaket ble avvirket på slutten av 2013 på bakgrunn av at NAV ikke lenger ville bidra til å opprettholde tilbudet.

Selskapet har aktivitet i forhold til følgende tiltak:

- **Arbeid med bistand:** Deltakerne på tiltaket er arbeidssøkere som har behov for særlig oppfølging og bistand for å få og beholde et arbeid. Tilrettelegger gir hensiktsmessig og nødvendig bistand gjennom kartlegging, tilrettelegging og oppfølging av arbeidssøkeren.
- **Arbeidspraksis i skjernet virksomhet:** Skal gi arbeidssøkere med usikre yrkesmessige forutsetninger muligheter til å få kartlagt og utprøvd sine ferdigheter i forhold til skole, arbeid eller andre løsninger. Ved tett oppfølging vil den enkeltes ressurser mot arbeidsmarkedet kunne utvikles.
- **Varig tilrettelagt arbeid:** Et tiltak for å dekke behov for arbeidstilbud til personer som har fått innvilget uførepensjon og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. VTA ansatte er underlagt arbeidsmiljøloven.
- **Avklaring i skjernet virksomhet:** Et svært tidsbegrenset tiltak som i løpet av 4 – 8 uker skal avklare videre løp for tiltaksdeltakeren som er henvist fra NAV.
- **Kommunale plasser:** Dette er plasser som kommunen kjøper til brukere som ikke kommer inn under de andre tiltakene eller de som står på venteliste til andre tiltaksplasser.

Selskapets styre består av 5 medlemmer med personlige varamedlemmer. Av styrets medlemmer velges minst 2 av Røros kommune, minst 1 av Holtålen kommune og 1 velges av og blant de ansatte.

Etter møte i generalforsamlingen 14.05 2013 er styret sammensatt slik:

- Kjetil Reinskou styrets leder
- Stein Harry Angen nestleder
- Kristin Fredheim styremedlem
- Kristin Jamtvoll styremedlem
- Gøril Aa Bromstad styremedlem

Daglig leder er Wiktor Hagan.

Noen økonomiske nøkkeltall for selskapet for siste 9 år:

(alle tall i hele tusen)

	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Salgsinntekter	7.418	6.146	6.948	6.629	8.881	7.244	7.508	6.185	4.947
Andre driftsinntekter	12.679	12.334	12.146	10.114	9.073	9.087	8.956	8.378	8.072
Resultat drift	660	145	575	- 205	534	467	239	192	-132
Finansposter	- 612	-516	-407	-550	-855	23	10	-23	-34
Årsresultat	48	- 372	168	-754	-322	490	250	169	-165
Egenkapital	454	406	778	610	1.364	1.387	896	646	477
Egenkapital i %	2	2	4	3	7	38	23	19	9

1.4 Aksjeselskapsformen

Et viktig kjennetegn med aksjeselskapsformen er eiernes begrensede økonomiske ansvar. Eierne er ikke ansvarlig for selskapets forpliktelser utover innskutt kapital. Dette innebærer at et AS, i motsetning til en kommune kan gå konkurs. Dette vil innebære at lånevilkårene for et AS vil være dårligere enn for en kommune.

Vi presenterer her noen generelle merknader om selskapsstyring som danner bakteppe for eierskapskontrollen.

I aksjeselskaper finnes det tre hovedroller:

- Eier
- Styre
- Daglig leder

Eierrollen utøves gjennom generalforsamlingen. Eierne/generalforsamlingen velger styret i selskapet. I henhold til aksjelovens bestemmelser er ikke aksjeeierne faktiske eiere av selskapet, som en selvstendig juridisk person, men eier kun verdipapiret – aksjen – som gir adgang til generalforsamlingen der eierrettighetene kan utøves etter aksjelovens bestemmelser. Det er gjennom å definere formålet for selskapet, gjennom vedtekter og ved å gi føringer gjennom vedtak i generalforsamlingen at eieren kan utøve eierskapet sitt. Eierrollen utøves således primært i generalforsamlingen.

Forvaltningen av selskapet hører inn under styret som arbeider selvstendig innenfor aksjeloven og andre relevante lover og forskrifter samt selskapets vedtekter og andre rammer gitt i form av vedtak i generalforsamlingen. Styrets oppgaver vil være å stå for den totale ledelse og utvikling av selskapet, både strategisk og operativt. Innenfor sitt mandat fatter styret beslutninger og har ansvaret for gjennomføring. Styret plikter å etterkomme beslutninger fattet i generalforsamlingen når de er i samsvar med selskapets formål, vedtekter og lov. Generalforsamlingens instruksjonsrett til styret er begrenset til de sakene som kommer opp i generalforsamlingens møte, og som ikke går utover styrets egen kompetanse. Generalforsamlingen kan gi føringer og forventinger om mange forhold, men ikke overstyre styrets kompetanseområder. Verken kommunestyret eller rådmann har instruksjonsmyndighet overfor styret eller daglig leder. Skulle kommunestyret ha merknader til utviklingen av selskapet, må dette tas opp i generalforsamlingen som sak med tilhørende vedtak, alternativt ved å velge nytt styre som i større grad er innstilt på å lede selskapet slik eierne ønsker.

Det er et viktig prinsipp i aksjeloven at de tre rollene, eier, styret og daglig leder, ikke blandes sammen. Eierne bør ha klare meninger om hva som er eieroppgaver, eierroller, og hvilke kanaler eieren skal benytte for å påvirke virksomhetens utvikling.

Aktivt eierskap betyr ikke detaljstyring, overstyring eller for stor grad av operativ nærhet. En eier skal ha distanse og overblikk som gir generalforsamlingen grunnlag for strategiske føringer. En eier skal ikke gripe inn i selskapets ledelse. Ledelsen tillegger styret i samspill med daglig leder.

1.5 Eierstyring

KS Eierforum har utarbeidet 19 anbefalinger om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt eide selskaper og foretak. Noen av anbefalingene vil kunne være kriterier for vurderinger vi kommer til å gjøre i forhold til problemstillingene i bestillingen av denne selskapskontrollen. En av anbefalingene går på at kommunen skal utarbeide **eierskapsmelding**.

Eierskapsmelding defineres her som et overordnet politisk styringsdokument for virksomhet som er lagt til et annet rettssubjekt, eget styre eller en vertskommune eller til et annet interkommunalt organ. Gjennom eierskapsmeldingen kan kommunen gi mer overordnede styringssignaler til selskapene.

Eierskapsmeldingen bør reflektere det rettslige ansvarsforhold mellom selskapsform og eier.

Et grunnleggende dilemma ved å fristille deler av den kommunale virksomheten gjennom opprettelse av selvstendige selskaper, er hvordan man skal balansere frihet og styring.

Sett fra et demokratisk ståsted vil dette være et spørsmål om hvor langt man kan gå i retning av å gi selskapene en fristilt rolle, slik at de kan drive på en forretningsmessig effektiv måte uten at man mister muligheten for overordnet politisk styring og kontroll.

Som nevnt ovenfor, når det gjelder aksjeselskaper, har kommunen ingen formell makt i selskapet utenfor generalforsamlingen. Generalforsamlingen velger styret i selskapet og har dermed herredømme over styresammensetningen. Dette er et viktig grunnlag for eiermessig styring og kontroll av selskapet. Andre virkemidler som kommunen i kraft av å være eier kan benytte er først og fremst knyttet til utformingen av vedtektene til selskapet, instruksjer samt andre styringsdokumenter som fastsetter rammer og nærmere regler for styret og daglig leders drift av selskapet. I denne sammenheng kan kommunen i kraft av å være eier også legge føringer i forbindelse med utarbeidelse av selskapets strategi, hva som skal være prioriterte mål og hva som skal være indikatorer for suksess. Vi kan si at eierstrategi er de prioriteringer, tiltak og resultatkrav kommunen har overfor det enkelte selskap for å sikre at selskapet ivaretar målsettinger som eieren har satt.

Sammendrag av noen av KS anbefalinger om eierskap og selskapsledelse og kontroll av kommunalt eide selskaper og foretak:

Anbefaling 1: Obligatorisk opplæring og informasjon til folkevalgte

Kommuner bør som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs og/eller eierskapsseminar for samtlige folkevalgte i de ulike aspektene knyttet til eierstyring av utskilt virksomhet.

Anbefaling 2: Utarbeidelse av eierskapsmeldinger

Kommuner skal foreta en politisk gjennomgang av virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter eller interkommunale organer gjennom utarbeidelse av en eierskapsmelding, jfr. beskrivelse over.

Anbefaling 3: Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi

Selskapets virksomhet skal tydeliggjøres i vedtektene/selskapsavtalen. Innenfor rammen av vedtektene/selskapsavtalen bør selskapet ha klare mål og strategier for sin virksomhet. Eierne skal ha et bevisst forhold til en eventuell forventet avkastning, jf. det som er skrevet om dette over.

Anbefaling 5: Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet

Selskaper som operer med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet, bør som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå mistanke om muligheten for rolleblanding og kryss-subsidiering.

Anbefaling 6: Tilsyn og kontroll med kommunale foretak og med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper

Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterlevs og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollutvalget er delegert denne funksjonen fra kommunestyret og har derfor en spesielt viktig rolle i eierstyringen.

Anbefaling 7: Sammensetning og funksjon til eierorgan

For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner politisk ledelse som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierutøvelsen skal speile kommunestyrets samlede/flertallsbeslutning. Det er sentralt at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierorgan og kommunestyre i forkant av generalforsamlingen/representantskapsmøte.

Anbefaling 9: Eiers krav til profesjonelle styre i kommunal sektor

Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammer for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig. Det er viktig å være klar over at å påta seg et styreverv i et aksjeselskap er et personlig verv. Det betyr at man ikke representerer verken partier, kommunen eller andre interessenter, men ivaretar selskapets interesser på best mulig måte sammen med resten av styret og ut fra selskapets formål.

Styremedlemmenes kompetanse må ses i lys av selskapets formål og være sammensatt slik at det oppfyller eiers forventninger. Hvis nødvendig kompetanse ikke er til stede i utgangspunktet, skal ansvaret forelegges og det skal gis nødvendig tilbud om opplæring der det er nødvendig. Anbefalingen har en oppstilling av krav til kompetanse og egenskaper hos styremedlemmer.

Anbefaling 11: Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

Eier har ansvar for å sikre at styret besitter den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål. Her beskrives videre hvilke rutiner som bør etableres som en del av styrets rammer, fastsetting av instruks i forhold til ansvar – oppgavefordeling, egenrevisjon, opplæring etc.

Anbefaling 14: Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

I utgangspunktet anbefales det å unngå situasjoner der styrets medlemmer jevnlig blir vurdert i forhold til forvaltningslovens regler om habilitet og derfor kritisk vurderer bruken av ledende politikere i selskapsstyrene.

I juni 2009 skjerpet Stortinget inn på reglene for habilitet. Forvaltningslovens § 6 fastslår at ingen kommunalt ansatt eller folkevalgt skal håndtere saker i kommunen som gjelder et selskap der de selv er styremedlem, også der selskapene er fullt ut offentlig eide. Regelverket trådte i kraft 01.11.2011.

Det understrekes allikevel at politisk deltakelse i styrene generelt vil være tillatt og at politisk kompetanse i mange virksomheter er viktig i selskapsstyrene. Politikere som har eller har hatt styreverv har også en høyere generell interesse og kunnskap om selskapene og eierstyring og bidrar på denne måten med viktig kompetanse i kommunestyret og deres ansvar.

Anbefaling 18: Utarbeidelse av etiske retningslinjer

Det anbefales at eier påser at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Kommunale selskaper forvalter fellesskapets ressurser. Forvaltningen skal skje på en måte som samsvarer med befolkningens oppfatninger og rett og galt og handler om legitimitet. Kommunens omdømme vil derfor i økende grad også avhenge av hvordan en forvalter sitt samfunnsansvar gjennom sine bedrifter.

Ovenstående vil være kriterier for våre vurderinger av de faktiske forholdene når det gjelder eierskapskontrollen i Optimus AS. Vi understreker at dette oppdraget er en eierskapskontroll, noe som innebærer fokus på kommunen og den som utøver kommunens eierinteresser. Søkelys blir ikke rettet mot styret og daglig leders forvaltning av selskapet.

2 PROBLEMSTILLINGER:

I henhold til bestillingen fra kontrollutvalget ønskes det at følgende problemstillinger belyses:

- Har kommunen etablert en eierstrategi for selskapet?
- Utøver generalforsamlingen sin myndighet i henhold til lover og regler?
- Sørger styret for en forsvarlig forvaltning av selskapet?
- Er kommunens representasjon i selskapets organer ivarettatt?
- Hvordan rapporteres det fra valgte representanter til kommunens politiske organer?
- Har kommunen etablert et system for oppfølging av selskapet?
- Har kommunen etablert rutiner for opplæring i styrearbeid?

3 HAR KOMMUEN ETABLERT EN EIERSTRATEGI FOR SELSKAPET?

Det kan være nyttig å skille mellom eierskapspolitikk og eierstrategi. Med eierskapspolitikk forstår vi her de overordnede premisser som kommunen legger til grunn for forvaltningen av sine selskaper og eierandeler. Dette innebærer med andre ord hva slags systemer, retningslinjer og rutiner kommunen skal ha for utøvelse av sitt eierskap. Dette kan bl.a. omfatte rutiner for rapportering, premisser for valg av styremedlemmer, premisser for valg av selskapsorganiseringer, premisser for utøvelser av eierskap osv. Dette er med andre ord et rammeverk for eierstyring som det vil være fordel at det er bred politisk tilslutning til.

En viktig del av eierskapsmelding vil være å få på plass et slikt rammeverk. *Eierskapsstrategiene vil utgjøre de prioritinger, tiltak og resultatkrav kommunen har overfor det enkelte selskap for å sikre at selskapet ivaretar de målsetninger som eierne har satt. En grunnleggende forutsetning for en strategisk drift av selskapet er en klar og presis eierstrategi hvor eiers forventinger til selskapet formuleres.*

3.1 Fakta

I kommunens eierskapsmelding vil det være naturlig å redegjøre for hvilke strategier og forventinger kommunen har for sitt eierskap i selskaper. Kommunens motiver for eierskap kan generelt skilles i følgende 4 motiver:

Finansielt motivert.

Selskaper der motivet og hovedbegrunnelsen for eierskapet er muligheter for økonomisk utbytte og avgrensning av kommunen sin økonomiske risiko. Formålet er naturlig for selskaper som er forretningsmessig orientert, og der bedriftsøkonomiske kriterier for lønnsomhet ligger til grunn for selskapet sitt arbeid.

Politisk motivert

Selskaper der motivet er en samfunnsnyttig og strategisk posisjonering av kommunen/regionen. Verken økonomi eller hensynet til tjenesteproduksjon er en viktig begrunnelse for slikt eierskap.

Effektivisering av tjenesteproduksjon

Selskaper som i hovedsak er motivert og grunnlagt med forventning om mer effektiv tjenesteproduksjon og bedre forvaltning.

Samfunnsøkonomisk motivert

Selskaper som er motivert i at kommunen gjennom slike selskaper vil oppnå totalt sett mer samfunnsøkonomiske gunstige resultater. Offentlig engasjement og styring i oppgaveløsningen vil være en sentral begrunnelse for et slikt selskap.

Røros kommune har utarbeidet eierskapsmelding som ble vedtatt i kommunestyret i møte den 26.04.2012, sak 31/12.

Kommunestyret la i sitt vedtak følgende forutsetninger til grunn for kommunens eierskap:

1. Røros kommunes eierskap skal baseres på en bærekraftig samfunnsutvikling
2. Røros kommune skal fremme samfunnsansvar i forretningsdriften og arbeide for at selskapet utarbeider og følger opp egne etiske retningslinjer
3. Røros kommune skal arbeide for at selskapene arbeider etter langsiktige mål
4. Røros kommune skal praktisere åpenhet i forhold til kommunens eierskap, basert på prinsippet om meroffentlighet
5. Røros kommune skal fremme sine interesser i selskapene gjennom representantskap og generalforsamling
6. Røros kommune venter at de ulike styrever på et uavhengig grunnlag inntar en aktiv rolle med hensyn til service, kontroll, ressursbruk og strategi
7. Røros kommune venter at styrets godtgjørelse i selskap med kommunalt medeierskap ligger på et moderat nivå og leders lønnsnivå i selskap der kommunen er betydelig eier ligger på et konkurransedyktig nivå

I eierskapsmeldingen drøftes kommunens eierskap for 4 selskaper hvor det vurderes at det i gitte situasjoner kan foreligge politiske utfordringer. Selskapet Optimus AS omtales ikke i eierskapsmeldingen bortsett fra faktaopplysninger om selskapskapital, Røros kommunes eierandel, styre og revisor.

På generelt grunnlag gir eierskapsmeldingen retningslinjer for blant annet lønninger, styregodtgjøring, habilitet, tilsyn og kontroll.

I selskapets styreinstruks framgår det at «Selskapets virksomhet skal følge det som er omtalt som formålet med virksomheten i vedtektenes § 3, og retningslinjer og rammebetingelser gitt av eierne gjennom uttalelser på generalforsamlinger».

I gjeldende vedtekter er selskapets formål formulert slik:

Optimus AS skal drive verdiskaping gjennom industriproduksjon og serviceleveranse ved at:

- Det gis arbeid og arbeidstrening til arbeidssøkere med ulike yrkeshemninger
- Arbeidstilbudet kan være livslangt eller kortvarig med sikte på tilbakeføring til ordinært arbeid, alt etter den enkeltes behov
- En vurderer den enkeltes behov/ressurser i forbindelse med tilbudet
- En forplikter seg til å samarbeide med kommunale og statlige etater som driver andre tiltak for våre ansatte.

I anbefaling 18 fra KS oppfordres eier til å påse at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Vi har stilt noen spørsmål til Røros kommune som eier om eierstrategi for selskapet. Nedenfor følger spørsmålene med svar gitt fra ordføreren.

Hvorfor er virksomheten organisert som eget selskap?

Svar: *Det er ryddig i forhold til at det er to kommunale eiere.*

Hva er begrunnelsen for valg av selskapsform?

Svar: *Vi har gode erfaringer med AS som selskapsform for denne typen samarbeid.*

I forskrift til arbeidsmiljøloven om arbeidsrettede tiltak framgår det i § 11 – 4 at tiltaksarrangør skal organiseres som aksjeselskap med kommunal/fylkeskommunal aksjemajoritet. Arbeids- og velferdsetaten kan godta annen organisering dersom det anses hensiktsmessig ut fra hensynet til gjennomføringen av tiltaket i det enkelte tilfellet.

Er det utarbeidet eierstrategi for selskapet/virksomheten?

Svar: *Det er ikke utarbeidet egen strategi for Optimus AS, men inngår som en del av vår eierskapsmelding.*

Hvilke målformuleringer, verdidokumenter og etiske retningslinjer har eier utarbeidet?

Svar: *Kommunen har etiske retningslinjer for all sin virksomhet samt egen eierskapsmelding. Kommunen bør med jevnlig mellomrom sikre at disse retningslinjer er i tråd med hva vi ønsker med vårt eierskap.*

Vi har stilt følgende spørsmål til styret i Optimus AS: Hvilke målformuleringer, verdidokumenter og etiske retningslinjer forholder styret seg til?

Svar: *«Styret forholder seg til Røros kommune sin eierskapsmelding og styreinstruksen for Optimus AS. Utover det er styret delaktig i prosesser med å sette overordnede mål og budsjettmål for bedriften som styret og daglig leder styrer etter.»*

3.2 Revisjonens vurdering

Røros kommune og Holtålen kommune har ved etableringen av selskapet i 1991 og senere ved oppdatering av selskapets vedtekter gitt uttrykk for en eierstrategi gjennom vedtektenes formålsparagraf. Dette er riktignok svært overordnet og gir i liten grad uttrykk for hva som er eiernes forventninger til selskapet.

Røros kommune har gjennom sin eierskapsmelding gitt generelle retningslinjer og forutsetninger for sitt eierskap i selskaper. Selskapet Optimus AS er imidlertid ikke spesielt omtalt i eierskapsmeldingen.

Etiske spørsmål må tas på alvor fordi det er viktig at allmennheten har tillit til at kommunen har en høy etisk standard i sin virksomhet. Kommunale selskaper forvalter også fellesskapets ressurser og omdømmet vil også avhenge av hvordan kommunen forvalter samfunnsansvaret gjennom sine bedrifter.

Ordfører henviser til at kommunens etiske retningslinjer gjelder for kommunens samlede virksomhet. Vi savner en tydeliggjøring av dette overfor selskapet og at selskapet selv fortrinnsvis ut fra egne forutsetninger setter fokus på etiske spørsmål.

Vi kan ikke se at Røros kommune som eier har en strategi for tildeling av oppdrag til selskapet. Dette vil være viktig i forhold til hvordan kommunale oppgaver bør løses og samtidig kunne bidra med oppdrag som styrker selskapet.

Etter vår vurdering har eierne gjennom selskapets vedtekter gitt en tydelig beskrivelse av hva som er selskapets formål, men det er ikke gitt en presis eierstrategi. Eiernes målsettinger, forventninger og resultatkrav bør være grunnleggende forutsetninger for en strategisk drift av selskapet.

4 UTØVER GENERALFORSAMLINGEN SIN MYNDIGHET I HENHOLD TIL LOVER OG REGLER?

4.1 Fakta

Aksjelovens bestemmelser regulerer generalforsamlingens oppgaver og myndighet.

Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet, jfr. lovens § 5-1. Generalforsamlingen skal etter lovens § 5-5 behandle og godkjenne selskapets årsregnskap, årsberetning og utdeling av utbytte, og ellers andre saker som etter loven eller vedtektene hører under generalforsamlingen. Ordførerne i Røros og Holtålen utgjør selskapets generalforsamling.

Møteprotokoller fra 09.05.2012, 22.01.2013 og 14.05.2013 viser at generalforsamlinger har vært avholdt.

I møtene er følgende typer saker behandlet og avgjort:

- Godkjenning av innkalling og dagsorden
- Valg av møteleder og personer til å underskrive møteprotokollen
- Godkjenning av årsregnskapet, samt at årsberetningen og revisors beretning er tatt til etterretning
- Fastsetting av styrets godtgjørelse
- Valg av styrets leder og øvrige valg til styret
- Vurdering av vedtektene

I anbefaling nr. 6 fra KS om tilsyn og kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper heter det:

Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleves og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollutvalget er delegert denne funksjonen fra kommunestyret og har derfor en spesielt viktig rolle i eierstyringen.

Kontrollutvalget skal på kommunestyrets vegne påse at det føres kontroll med kommunens eierinteresser i selskaper. Kontrollutvalget har derfor en veldig viktig rolle i kommunens kontroll med eierskapet sitt. Det er viktig at kontrollutvalget sikres gode nok rammebetingelser slik at de har mulighet til å utøve sin funksjon på en god måte.

4.2 Revisjonens vurdering

Det ligger betydelige utfordringer i forhold til å etterleve aksjelovens bestemmer, det er et komplekst lovverk som krever stor kompetanse. Det vil ofte være slik at generalforsamlingen er prisgitt styret og daglig leders saksforberedelser. Men dette fritar ikke generalforsamlingens ansvar for at styret og daglig leder besitter nødvendig kompetanse. Med bakgrunn i møteprotokoller synes formaliteter rundt avvikling av generalforsamling å være tilfredsstillende.

Imidlertid har ikke generalforsamlingen fastsatt revisors godtgjørelse, jfr. aksjeloven § 7 – 1, hvor det heter at revisors godtgjørelse skal godkjennes av generalforsamlingen.

Etter kommuneloven vil det være kommunestyret som har møterett i generalforsamlinger. Det vurderes som en god løsning at det er ordfører som representerer eier på generalforsamlingen.

I gitte situasjoner kan det være behov for dialog mellom kommunestyret og eierrepresentanten. Dette er forhold som vi mener i større grad burde vært avklart i kommunens eierskapsmelding.

Kontrollutvalget utarbeider en plan for gjennomføring av selskapskontroll og foretar prioriteringer av hvilke selskap det skal foretas forvaltningsrevisjon eller eierskapskontroll på. Planen blir oversendt til kommunestyret som kan gjøre endringer av prioriteringer.

Kontrollutvalget har vært representert på 2 av de 3 siste generalforsamlingene i Optimus AS.

5. SØRGER STYRET FOR EN FORSVALIG FORVALTNING AV SELSKAPET?

5.1 Fakta

Aksjeloven har klare bestemmelser om forvaltningen av aksjeselskap i § 6 - 12.

1. *Forvaltningen av selskapet hører under styret. Styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten.*
2. *Styret skal i nødvendig utstrekning fastsette planer og budsjetter for selskapets virksomhet. Styret kan også fastsette retningslinjer for virksomheten.*
3. *Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.*
4. *Styret iverksetter de undersøkelser det finner nødvendig for å kunne utføre sine oppgaver. Styret skal iverksette slike undersøkelser dersom dette kreves av ett eller flere av styremedlemmene.*

Videre følger det av § 6 – 13 - styrets tilsynsansvar.

1. *Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig*
2. *Styret skal fastsette instruks for den daglige ledelse*

Eierskapsmeldingen for Røros kommune har ingen føringer om hvordan styret skal foreta forsvarlig forvaltning av selskapet og eier kan heller ikke gi slike føringer som vil kunne stride mot aksjeloven.

Vi har stilt noen spørsmål til Røros kommune som eier om styrets forvaltning av selskapet. Nedenfor følger spørsmålene med svar gitt fra ordføreren.

Har eier definert strategier/retningslinjer/instruks for styret og daglig leder?
Svar: *Styret og ledelse forholder seg til vår eierskapsmelding vedtatt i 2012. Denne meldingen drøfter og gir retningslinjer for blant annet lønninger og styregodtgjørelse, tilsyn og kontroll, habilitet med mere.*

Gjøres det evaluering av styret?

Svar: *Det gjøres fortløpende og blir naturligvis spesielt lagt vekt på ved valg.*

Vi har stilt noen spørsmål til styret i Optimus AS om styrets forvaltning av selskapet. Nedenfor følger spørsmålene med svar gitt fra styret.

Er det foretatt en risikovurdering av virksomheten med hensyn til drift og økonomi?

Svar: *Det vises her til møtet mellom styret og eierne 15.03.12 da økonomisk situasjon ble drøftet, samt styrets beslutning av 19.06.12 om avvikling av virksomheten i Haltdalen. Vurdering av økonomisk utvikling ligger også til grunn for bedriftens strategi.*

Gjøres det evaluering av styrets arbeid?

Svar: *Styrets arbeid evalueres først og fremst av eierne gjennom generalforsamlingen. Styreleder planlegger å gjennomføre egenvurdering av styrearbeidet i forkant av generalforsamlingen 2014.*

Hvordan praktiseres oppfølging av daglig leder?

Svar: *Daglig leder følges opp av styreleder med jevnlig møter med fokus på driften i selskapet. I tillegg følger styreleder opp daglig leder mer personlig gjennom medarbeidersamtaler. Forrige medarbeidersamtale ble avholdt 19.09.2013.*

Er det etablert en finansiell strategi?

Svar: *Dette er en vesentlig del av bedriftens strategi, vedtatt i styremøte 03.10.2013.*

5.2 Revisjons vurdering

Styret opplyser at det er behandlet og vedtatt en strategi for bedriften i møte 03.10.2013. I denne inngår også en finansiell strategi. Styret har fastsatt styreinstruks hvor det framgår at styrets formål og arbeid skal rettes mot følgende hovedoppgaver:

- Fastsetting og oppfølging av mål, visjoner og strategi
- Intern kontroll

- Formelle forhold
- Egenvurdering

Videre har styret utarbeidet stillingsbeskrivelse for daglig leder. Styreleder har rutiner for oppfølging av daglig leder og det foreligger planer om å gjennomføre en egenvurdering av styrearbeidet.

Etter vår vurdering viser dette at styret jobber aktivt med viktige spørsmål for å kunne forvalte selskapet på en god måte.

Vår gjennomgang av styreprotokoller viser at styret har behandlet de sakene som kreves og at formaliteter rundt avvikling av styremøtene er ivaretatt.

6. ER KOMMUNENS REPRESENTASJON I SELSKAPETS ORGANER IVARETATT?

6.1 Fakta

Ordførerne i Røros kommune og Holtålen kommune er generalforsamling i selskapet. Generalforsamlingen velger styret i selskapet.

Styret i Optimus AS skal bestå av 5 personer der en er ansattvalgt og 4 velges av eierne. I vedtekten framgår det at minst to av styremedlemmene skal velges fra Røros kommune og minst ett styremedlem fra Holtålen kommune.

Kontrollutvalget er gjennom eierskapsmeldingen tillagt ansvaret for tilsyn og kontroll av forvaltningen av selskapet.

Kommunens kontrollutvalg skal i flg. kommuneloven § 80, 3. ledd varsles om og har rett til å være tilstede på selskapets generalforsamling. Kontrollutvalget har vært representert på 2 av de 3 siste generalforsamlingene i Optimus AS.

KS anbefaling nr. 9: Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammene for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig.

Har eier definert kriterier for valg og sammensetning av styret i selskapet? Ordføreren svarer slik på dette: *Det er ikke definert kriterier for valg og sammensetning, men formannskap har lagt stor vekt på egnethet og erfaring i arbeidet med å finne verdige styremedlemmer.*

Stortinget vedtok våren 2009 endringer i forvaltningsloven § 6 første ledd bokstav e. Lovendringen trådte i kraft 1. november 2011.

Lovendringen innebærer en skjerping av habilitetsreglene for offentlige tjenestemenn som også er leder eller medlem av styre *i offentlig heleide selskaper*. På bakgrunn av den denne lovendringen vil inhabilitet inntre automatisk

for en tjenestemann som også er leder eller medlem av styre i offentlig heleide selskaper, når saker hvor selskapet er part skal behandles i folkevalgte organer eller administrasjonen i kommunen.

6.2 Revisjons vurdering

Kommunene er representert med ordfører i generalforsamlinger og kommunenes representasjon er ivaretatt.

Et profesjonelt sammensatt styre må ha nødvendig kompetanse for å oppfylle eiers forventninger. Styret er et kollegialt organ og kompetansen må ses i forhold til medlemmenes samlede bidrag med kompetanse og personlige egenskaper. Røros kommune har ikke definert kriterier for valg og sammensetning av styret, men ordfører opplyser at formannskapet drøfter aktuelle kandidater.

Forvaltningslovens bestemmelser gjør styreleder i Optimus AS inhabil ved behandling av saker i Røros kommune hvor selskapet er part i saken. Det er viktig å være oppmerksom på dette ved saksbehandling i Røros kommune.

7. HVORDAN RAPPORTERES DET FRA VALGTE REPRESENTANTER TIL KOMMUNENS POLITISK ORGANER?

7.1 Fakta:

Formelle eiermøter skjer gjennom generalforsamlinger. I tillegg kan det innkalles til eiermøter som blir en møteplass for eierne, styret og administrasjonen i selskapet.

Vi har stilt følgende spørsmål til eier representert ved ordfører som representerer kommunen i generalforsamling:

Er det utarbeidet rutiner for rapportering til eier?

Ordfører svarer følgende: «*Nei, jeg kjenner ikke til skrevne rutiner for dette, men vi har jevnlig eiermøter, også utenom generalforsamlingene og hvor vi diskuterer aktuelle spørsmål og veien videre. I forbindelse med nedlegging av avdeling i Haltdalen, ble det avholdt mange møter, både mellom eiere og mellom bedriften og eierne*».

Vårt spørsmål til styreleder i Optimus AS:

Er det utarbeidet rutiner for rapportering til eier av virksomheten? Hvordan rapporteres det fra valgte representanter til kommunens politisk organer?

Styreleder svarer følgende: «*Eierskapet forvaltes gjennom generalforsamlingene der årsrapport med økonomi og beretning behandles. Kommunens øverste politiske ledelse møter på generalforsamlingene. Ved behov avholdes det eiermøter med*

representanter for styret, ledelse i selskapet, samt politisk og administrativ ledelse i kommunen. Slike møter ble avholdt sist i fjerde kvartal 2012».

Røros kommunes eierskapsmelding sier ingen ting om rapportering til kommunens politiske organer.

7.2 Revisjonens vurdering:

Kommunenes politiske organer ved ordfører blir orientert i generalforsamlinger og eiermøter. Valgte representanter i styret har så langt vi kan se ingen rapportering til politiske organer i kommunen.

Kommunens eierskapsmelding beskriver ingen rutiner for rapportering til kommunestyret eller formannskapet. Kommunestyret behandler saker som gjelder selskapet når det foreligger spørsmål om økonomiske bidrag eller garantier. Vi mener det kan være aktuelt å vurdere om det bør etableres faste rutiner for årlig rapportering til kommunestyret.

8. HAR KOMMUNEN ETABLERT ET SYSTEM FOR OPPFØLGING AV SELSKAPET?

8.1 Fakta

Vi har stilt følgende spørsmål til eier representert ved ordfører som representerer kommunen i generalforsamling:

Har kommunen etablert et system for oppfølging av selskapet ut over deltakelse på generalforsamlinger?

Ordfører svarer på dette ved å henvise til svaret i kapittel 7: «*Nei, jeg kjenner ikke til skrevne rutiner for dette, men vi har jevnlig eiermøter, også utenom generalforsamlingene og hvor vi diskuterer aktuelle spørsmål og veien videre. I forbindelse med nedlegging av avdeling i Haltdalen, ble det avholdt mange møter, både mellom eiere og mellom bedriften og eierne.*»

Vårt spørsmål til styreleder i Optimus AS:

Hva slags rolle spiller rådmannen ved oppfølging av virksomheten?

Styreleder svarer følgende: «*Rådmannen deltar i eiermøter rundt selskapet, er sentral i utformingen av eierskapsmelding men har ingen formell rolle inn mot selskapet utover dette. Eierskapet drives først og fremst gjennom generalforsamlinger der ordførerne fra eierkommunene møter.*»

Et system for oppfølging av selskapet vil kunne inneholde et arkivsystem der sentrale dokumenter fra selskapet samles. Det kan omfatte selskapets vedtekter, aksjonæravtaler, budsjetter, regnskaper, protokoller fra styret og generalforsamlingen, andre vesentlige forhold og ellers kommunikasjon mellom

kommunen og selskapet. Dokumenter mottatt fra selskapet blir journalført og arkivert i kommunens arkiv.

8.2 Revisjonens vurdering

Ordfører fungerer som generalforsamling i selskapet og etter vår vurdering får han god oppfølging og orientering av selskapet.

Kommunestyret blir ikke rutinemessig invitert til å følge opp kommunens interesser i selskapet unntatt ved behandlingen av konkrete saker som vedrører selskapet. Den løpende oppfølgingen blir for øvrig ivaretatt av ordfører.

Etter vår oppfatning kan det være behov for en strategi og retningslinjer for løpende oppfølging av selskapet, noe som naturlig hører hjemme i kommunens eierskapsmelding.

9. HAR KOMMUNEN ETABLERT RUTINER FOR OPPLÆRING I STYREARBEID?

9.1 Fakta:

I KS' anbefaling nr. 9, Eiers krav til styrer i kommunal sektor heter det bl.a.:
«Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammer for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig».

Styreverv i et aksjeselskap er personlige verv. Det betyr at man ikke representerer verken partier, kommunen eller andre interessenter, men ivaretar selskapets interesser best mulig sammen med resten av styret og ut fra selskapets formål. Å informere om og gjennomføre opplæring av hva det innebærer av ansvar og kompetanse å sitte i styret i et aksjeselskap, vil være eiers oppgave. Det er kommunens ansvar å sikre at styremedlemmene har den nødvendige kompetansen.

KS' anbefaling lister opp følgende krav til kompetanse:

- Kunnskap om aksjeloven, forskrifter og avtaler som har betydning for selskapets drift
- Kunnskap om selskapets formål, vedtekter, organisasjon og historie
- Kompetanse om private og kommunale regnskapsprinsipper, evne til å lese økonomiske utviklingstrekk og foreta nødvendige grep når nødvendig
- Kompetanse på offentlig forvaltning og de politiske og samfunnsmessige utfordringer til enhver tid
- Spesialistkompetanse og erfaring på et eller flere områder som for eksempel juss, økonomi, markedsføring, forvaltning, kommunalkunnskap, teknikk, HMS, ledelse, organisasjon.

- Ha kunnskap om trender og utviklingstrekk innenfor bransjen
- Ha kunnskap om konkurrerende virksomheter.

Ellers lister anbefalingen opp en rekke krav til personlige egenskaper.

Vi har stilt noen spørsmål til Røros kommune som eier om rutiner for opplæring. Nedenfor følger spørsmålene med svar gitt fra ordføreren.

Er det etablert obligatorisk opplæring av, og gitt informasjon om eierstyring til folkevalgte eierrepresentanter?

Svar: «Det er ikke innført men planlegges å få gjennomført. Vi har valgt erfarne representanter og som vi føler innehar nødvendig kunnskap på dette området.»

Har kommunen etablert rutiner for opplæring i styrearbeid?

Svar: «Det er dessverre ikke gjort, men vil bli vurdert som viktig fremover.»

9.2 Revisjonens vurdering

Med bakgrunn i anbefalinger fra KS angående krav til kompetanse for styremedlemmer, mener vi at det bør etableres rutiner i kommunen som sikrer at kommunens medlemmer i fristilte selskaper får nødvendig opplæring til å kunne ivareta kommunens interesser på en god måte.

Ordføreren erkjenner at opplæring i styrearbeid er viktig og at det derfor planlegges å få gjennomført dette.

10. UTTALELSER FRA EIER OG SELSKAPET

Rapporten ble oversendt til selskapet og kommunen for uttalelse 16.01.2014.

10.1 Eiers uttalelse

Ordfører har 06.02.2014 gitt muntlig tilbakemelding på at han ikke har noe behov for å gi en uttalelse til rapporten.

10.2 Uttalelser fra selskapet

Styreleder har i e-post 21.02.2014 gitt følgende uttalelse: «Jeg har gått gjennom foreløpig rapport på eierskapsmelding og har ingen kommentarer utover at den i fra styreleders synspunkt gir et riktig bilde av styringen av bedriften.»

Daglig leder i Optimus AS har 30.01.2014 gitt sin uttalelse til rapporten.

Han har ingen kommentarer til vurderingene som er gjort i rapporten. Han beskriver i uttalelsen noen endringer som er gjort i selskapet i løpet av 2012/2013. Dette innarbeider vi i rapporten.

11. REVISJONENS ANBEFFALINGER

Med bakgrunn i våre funn og vurderinger vil vi anbefale at:

1. Røros kommune bør utarbeide en tydelig eierstrategi for Optimus AS som innarbeides i kommunens eierskapsmelding.
2. Prinsipper for dialog mellom kommunestyret og kommunens eierrepresentant bør innarbeides i kommunens eierskapsmelding.
3. I kommunens eierskapsmelding bør det innarbeides kriterier for valg og sammensetning av styret i selskapet.
4. Det bør etableres faste rutiner for rapportering til kommunestyret.
5. I kommunens eierskapsmelding bør det beskrives hvordan løpende oppfølging av selskapet skal foregå.
6. Det bør etableres rutiner som sikrer at kommunens medlemmer i selskapet får nødvendig opplæring.
7. Røros kommune bør utforme en strategi for tildeling av oppdrag til selskapet.

12. SAMMENDRAG

Med bakgrunn i bestemmelser i kommuneloven § 77 nr. 5 og i kapittel 6 i forskrift om kontrollutvalg har vi i innledningen til rapporten redegjort for hva selskapskontroll og spesielt eierskapskontroll innebærer. Hovedspørsmålet i en eierskapskontroll er om kommunen fører kontroll med sine eierinteresser i fristilte selskaper og om det er etablert gode nok rutiner for oppfølging og evaluering.

Vi ser på bakgrunnen for etableringen av Røros og Holtålen Arbeidssamvirke AS i 1991 og hvilke formål kommunene hadde med etableringen. Den videre utviklingen i selskapet etter 1991 og nåværende aktivitetsområder beskrives.

Vi redegjør for kjennetegn ved aksjeselskapsformen og forholdet mellom eierne og selskapet. Vi sier noe om hva som ligger i begrepene eierstyring og eierstrategi.

Som utgangspunkt for våre vurderinger legger vi til grunn KS Eierforum sine anbefalinger om eierstyring og kontroll av kommunalt eide selskaper og foretak.

I rapporten søker vi å belyse følgende problemstillinger:

- Har kommunen etablert en eierstrategi for selskapet?
- Utøver generalforsamlingen sin myndighet i henhold til lover og regler?
- Sørger styret for en forsvarlig forvaltning av selskapet?
- Er kommunens representasjon i selskapets organer ivaretatt?
- Hvordan rapporteres det fra valgte representanter til kommunens politiske organer?
- Har kommunen etablert et system for oppfølging av selskapet?
- Har kommunen etablert rutiner for opplæring i styrearbeid?

Har kommunen etablert en eierstrategi for selskapet?

Røros kommune og Holtålen kommune har ved etableringen av selskapet i 1991 og senere ved oppdatering av selskapets vedtekter gitt uttrykk for en eierstrategi gjennom vedtektenes formålsparagraf. Dette er riktignok svært overordnet og gir i liten grad uttrykk for hva som er eiernes forventninger til selskapet.

Røros kommune har gjennom sin eierskapsmelding gitt generelle retningslinjer og forutsetninger for sitt eierskap i selskaper. Selskapet Optimus AS er imidlertid ikke spesielt omtalt i eierskapsmeldingen.

Ordfører henviser til at kommunens etiske retningslinjer gjelder for kommunens samlede virksomhet. Vi savner en tydeliggjøring av dette overfor selskapet og at selskapet selv fortrinnsvis ut fra egne forutsetninger setter fokus på etiske spørsmål.

Vi kan ikke se at Røros kommune som eier har en strategi for tildeling av oppdrag til selskapet. Dette vil være viktig i forhold til hvordan kommunale oppgaver bør løses og samtidig kunne bidra med oppdrag som styrker selskapet.

Etter vår vurdering har eierne gjennom selskapets vedtekter gitt en tydelig beskrivelse av hva som er selskapets formål, men det er ikke gitt en presis eierstrategi. Eiernes målsettinger, forventninger og resultatkrav bør være grunnleggende forutsetninger for en strategisk drift av selskapet.

Utøver generalforsamlingen sin myndighet i henhold til lover og regler?

Det ligger betydelige utfordringer i forhold til å etterleve aksjelovens bestemmer, det er et komplekst lovverk som krever stor kompetanse. Det vil ofte være slik at generalforsamlingen er prisgitt styret og daglig leders saksforberedelser. Men dette fritar ikke generalforsamlingens ansvar for at styret og daglig leder besitter nødvendig kompetanse. Med bakgrunn i møteprotokoller synes formaliteter rundt avvikling av generalforsamling å være tilfredsstillende.

Imidlertid har ikke generalforsamlingen fastsatt revisors godtgjørelse, jfr. aksjeloven § 7 – 1, hvor det heter at revisors godtgjørelse skal godkjennes av generalforsamlingen.

Etter kommuneloven vil det være kommunestyret som har møterett i generalforsamlinger. Det vurderes som en god løsning at det er ordfører som representerer eier på generalforsamlingen.

I gitte situasjoner kan det være behov for dialog mellom kommunestyret og eierrepresentanten. Dette er forhold som vi mener i større grad burde vært avklart i kommunens eierskapsmelding.

Sørger styret for en forsvarlig forvaltning av selskapet?

Styret har behandlet og vedtatt en strategi for bedriften i møte 03.10.2013. I denne inngår også en finansiell strategi. Styret har fastsatt styreinstruks hvor det framgår at styrets formål og arbeid skal rettes mot følgende hovedoppgaver:

- Fastsetting og oppfølging av mål, visjoner og strategi
- Intern kontroll
- Formelle forhold

- Egenvurdering

Videre har styret utarbeidet stillingsbeskrivelse for daglig leder. Styreleder har rutiner for oppfølging av daglig leder og det foreligger planer om å gjennomføre en egenvurdering av styrearbeidet.

Etter vår vurdering viser dette at styret jobber aktivt med viktige spørsmål for å kunne forvalte selskapet på en god måte.

Vår gjennomgang av styreprotokoller viser at styret har behandlet de sakene som kreves og at formaliteter rundt avvikling av styremøtene er ivaretatt.

Er kommunens representasjon i selskapets organer ivaretatt?

Kommunene er representert med ordfører i generalforsamlinger og kommunenes representasjon er ivaretatt.

Et profesjonelt sammensatt styre må ha nødvendig kompetanse for å oppfylle eiers forventninger. Styret er et kollegialt organ og kompetansen må ses i forhold til medlemmenes samlede bidrag med kompetanse og personlige egenskaper.

Røros kommune har ikke definert kriterier for valg og sammensetning av styret, men ordfører opplyser at formannskapet drøfter aktuelle kandidater.

Forvaltningslovens bestemmelser gjør styreleder i Optimus AS inhabil ved behandling av saker i Røros kommune hvor selskapet er part i saken. Det er viktig å være oppmerksom på dette ved saksbehandling i Røros kommune.

Hvordan rapporteres det fra valgte representanter til kommunens politiske organer?

Kommunenes politiske organer ved ordfører blir orientert i generalforsamlinger og eiermøter. Valgte representanter i styret har så langt vi kan se ingen rapportering til politiske organer i kommunen.

Kommunens eierskapsmelding beskriver ingen rutiner for rapportering til kommunestyret eller formannskapet. Kommunestyret behandler saker som gjelder selskapet når det foreligger spørsmål om økonomiske bidrag eller garantier.

Vi mener det kan være aktuelt å vurdere om det bør etableres faste rutiner for årlig rapportering til kommunestyret.

Har kommunen etablert et system for oppfølging av selskapet?

Ordfører fungerer som generalforsamling i selskapet og etter vår vurdering får han god oppfølging og orientering av selskapet.

Kommunestyret blir ikke rutinemessig invitert til å følge opp kommunens interesser i selskapet unntatt ved behandlingen av konkrete saker som vedrører selskapet. Den løpende oppfølgingen blir for øvrig ivaretatt av ordfører.

Etter vår oppfatning kan det være behov for en strategi og retningslinjer for løpende oppfølging av selskapet, noe som naturlig hører hjemme i kommunens eierskapsmelding.

Har kommunen etablert rutiner for opplæring i styrearbeid?

Med bakgrunn i anbefalinger fra KS angående krav til kompetanse for styremedlemmer, mener vi at det bør etableres rutiner i kommunen som sikrer at kommunens medlemmer i fristilte selskaper får nødvendig opplæring til å kunne ivareta kommunens interesser på en god måte. Ordføreren erkjenner at opplæring i styrearbeid er viktig og at det derfor planlegges å få gjennomført dette.

13. KILDER OG VEDLEGG

13.1 Kilder:

Lov om aksjeselskap
Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker
Arbeidsmiljøloven med forskrifter
KS Eierforum – Anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/fylkeskommunalt eide selskaper og foretak
Veileder om habilitet i kommuner og fylkeskommuner utgitt av KRD
Eierskapsmelding for Røros kommune
Optimus AS – Vedtekter, årsregnskap, protokoller fra generalforsamlinger og styrereferater

13.2 Vedlegg:

Foretaksanalyse

Foretaksanalyse

Optimus AS

Orgnr.: 961 038 391

18.02.2014 13:54

Foretaksanalysen er levert av Purehelp.no AS
32241400 - www.purehelp.no

Firmainformasjon

Markedsinformasjon:

Org nr:	961 038 391
Firmanavn:	Optimus AS
Markedsnavn:	Optimus AS
Historiske navn:	
Reklameindikator:	
Bransje:	Varig tilrettelagt arbeid
Besøksadresse:	Øverhagaen 4, 7374 Røros
Postadresse:	
Posthus:	
Fylke:	Sør-Trøndelag
Kommune:	Røros
E-post:	post@optimus.as
Web:	www.optimus.as

Juridisk informasjon:

Konserntilknytning:	J
Revisor:	Kpmg AS
Revisorhonorar:	42000
Regnskapsbyrå:	Sparebank 1 Regnskapshuset Smn AS
Stiftet:	17.01.1991
Registrert:	07.10.1991
Formål:	Drive verdiskapning gjennom industriproduksjon og serviceleveranse ved at: - det gis arbeid og arbeidstrening til arbeidssøkere med ulike yrkeshemninger, - arbeidstilbudet kan være livslangt eller kortvarig med sikte på tilbakeføring til ordinært arbeid, alt etter den enkeltes behov, - en vurderer den enkeltes behov / ressurser i forbindelse med tilbudet, - en forplikter seg til å samarbeide med kommunale og statlige etater som driver andre tiltak for våre ansatte
Selskapsform:	AS
Antall ansatte:	21
Aksjekapital:	600000
Kassekredittramme:	0
Prokura:	Daglig leder alene.
Signatur:	To styremedlemmer i fellesskap. Daglig leder og styrets leder i fellesskap.

Eierposter andre selskaper:

Firmanavn:	Andel Aksjer: (%)
Arbeidskompetanse AS (961 038 391)	12.50%

Juridiske personer:

Tittel:	Navn:	Lønn:
Adm. Direktør	Wiktør Hagan	570
Tittel:	Navn:	Styrescore:
Styrets leder	Kjetil Reinskou	34
Nestformann	Stein Harry Angen	33
Styremedlem	Gøril Aa Bromstad	33
Styremedlem	Kristin Fredheim	33
Styremedlem	Kristin Jamtvoll	33
Varamedlem	Erling Høyem	0
Varamedlem	Frank Norvik	25

Juridiske personer:

Tittel:	Navn:	Styrescore:
Varamedlem	John Martin Brørs	16
Varamedlem	Mette Nesvold	9

Kontaktpersoner:

Det er ikke registrert noe informasjon i denne seksjonen

Aksjonærer:

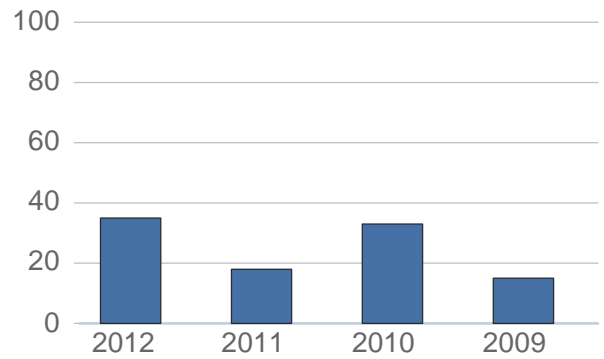
Firmanavn/Person:	Andel Aksjer: (%)
Røros Kommune (939 898 743)	75.00%
Holtålen Kommune (937 697 767)	25.00%

Aksjonærene er hentet fra siste innleverte regnskap

Scoring informasjon

Driftscore:

År	2012	2011	2010	2009
Totalrentabilitet	3	2	3	0
Kapitalomsetningshastighet	2	2	2	2
Fordringsomsetningshastighet	5	5	5	5
Gjeldsbetjeningsgrad	2	2	2	0
Resultatgrad	8	2	8	0
Kontantstrøm fra drift	5	1	5	0
Rentedekningsgrad	4	2	4	0
Likviditetsgrad II	6	2	4	8
Totalt	35	18	33	15

Forklaring:

Modellen gir en rask og kortfattet analyse av virksomhetens driftseffektivitet. Modellen tar ikke hensyn til konsernstrukturer og vurderer bare det enkelte objektet isolert. Fokus er på foretakets evne til å forvalte egne balanseverdier, skape likviditet, resultatmarginer samt gode driftsorienterte effektivitetstall.

Sone tabell:

0 - 20 poeng
20 - 40 poeng
40 - 60 poeng
60 - 80 poeng
80 - 100 poeng

Svak driftscore
Middels/Svak driftscore
Middels/God driftscore
God driftscore
Meget god driftscore

Bankscore:

Total Bankscore: 3.85 av 10

Nøkkeltall:	Poeng:	Gruppe:
Egenkapital	1.20	Middels score
Egenkapitalandel	0.05	Dårligst score
Rentedekningsgrad	1.20	Middels/svak score
Gjeldsbetjenings grad	0.60	Meget svak score
Kontantstrøm fra drift	0.80	Middels/svak score

Forklaring:

Tilsvarende scoresystem benyttes av banker og finansinstitusjoner i hele Norden. Analysen brukes ofte for en rask, matematisk og objektiv vurdering av spesielt mindre og mellomstore virksomheter. For store komplekse virksomheter vil modellen normalt være for enkel.

Scorenivået kan understøtte en beslutning om klientprioriteringer (sikkerhet, nedbetalingstid, rentenivå), hvilken finansieringsevne virksomheten har (lånestørrelse) og om dette er en virksomhet man ønsker å finansiere samt jobbe videre med (klient attraktivitet).

Sone tabell:

0 - 2 poeng
2 - 4 poeng
4 - 6 poeng
6 - 8 poeng
8 - 10 poeng

Svak bankscore
Middels/Svak bankscore
Middels/God bankscore
God bankscore
Meget god bankscore

Konkursscore:

	2012	2011	2010	2009
Zone				
Trend				
	 <1,50 = Meget høy risiko	 1,51 - 1,99 = Medium/høy risiko	 2,00 - 2,99 = Mindre risiko	 >3,00 = Lav risiko

År	2012	2011	2010	2009
Driftsinntekter	20 097	18 480	19 094	16 743
Resultat etter finansinntekter	698	197	644	-174
Sum finanskostnad	650	568	476	581
Sum omløpsmidler	4 158	5 101	4 181	6 906
Sum eiendeler	19 627	20 767	19 301	22 314
Sum kortsiktig gjeld	2 184	3 367	2 462	2 388
Sum langsiktig gjeld	16 989	16 994	16 061	19 316
Sum egenkapital	454	406	778	610
Kontantstrøm fra drift	612	141	717	-171
Z-FACTOR POENG	1,30	1,05	1,28	1,02

Forklaring:

Z-Factor metoden danner utgangspunktet for å analysere sannsynligheten for en konkurs de neste 3 årene. Modellen er utviklet i USA av kredittspesialister og basert på et betydelig historisk tallmateriale. Utgangspunktet for modellen er virksomhetens historiske årsregnskap. Scoreanalysen har sine begrensninger i forhold til faktor bredde og må behandles med noe forsiktighet. Som et supplement til andre analysemetoder kan den fungere godt. Modellen er modifisert for Norske forhold.

Markedsandel/Ranking

Markedsandel:

Bransje:	
År: 2012	0.77%
År: 2011	0.74%
År: 2010	0.78%
År: 2009	0.7%

Kommune:	
År: 2012	0.63%
År: 2011	0.6%
År: 2010	0.68%
År: 2009	0.66%

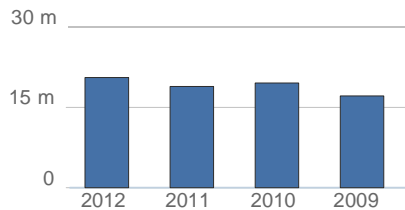
Ranking:

Bransje:	
Driftsinntekter:	36 av 195
Driftsresultat:	45 av 195
Egenkapital:	183 av 195
Vekstomsetning:	26 av 195

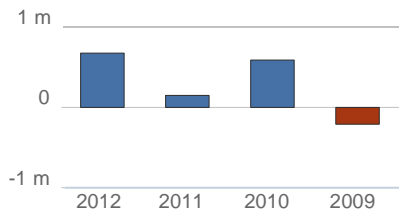
Kommune:	
Driftsinntekter:	39 av 312
Driftsresultat:	67 av 312
Egenkapital:	197 av 312
Vekstomsetning:	37 av 312

Fylke:	
Driftsinntekter:	1307 av 13962
Driftsresultat:	2819 av 13962
Egenkapital:	7497 av 13962
Vekstomsetning:	1490 av 13962

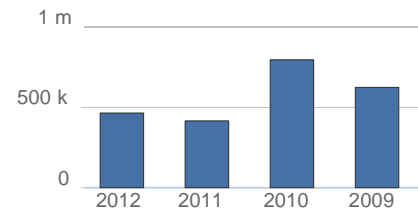
Driftsinntekter

Driftsresultat

Sum egenkapital

Resultatregnskap:

År	2012	2011	2010	2009
Driftsinntekter	20 097	18 480	19 094	16 743
Salgsinntekter	7 418	6 146	6 948	6 629
Andre driftsinntekter	12 679	12 334	12 146	10 114
Vareforbruk	3 678	3 496	3 399	3 669
Beholdningsendring	679	-776	-103	-206
Lønn	11 184	11 088	10 930	9 684
Avskrivning	564	513	549	583
Nedskrivning	0	0	0	0
Drifts kostnader andre	3 332	4 014	3 744	3 218
Driftsresultat	660	145	575	-205
Inntekt på investering i datter	0	0	0	0
Inntekt på investering i konsern	0	0	0	0
Inntekt på investering i tilknyttet foretak	0	0	0	0
Renteinntekter konsern	0	0	0	0
Annen renteinntekt	38	52	69	31
Annen finansinntekt	0	0	0	0
Sum finansinntekter	38	52	69	31
Verdiendring omløpsmidler	0	0	0	0
Nedskrivning omløpsmidler	0	0	0	0
Nedskrivning anlegg	0	0	0	0
Rentekostnader konsern	0	0	0	0
Annen rentekostnad	650	568	476	581
Annen finanskostnad	0	0	0	0
Sum finanskostnad	650	568	476	581
Resultat før skatt	48	-372	168	-754
Skatt ordinært resultat	0	0	0	0
Ordinært resultat	48	-372	168	-754
Ekstraordinære inntekter	0	0	0	0
Ekstraordinære kostnader	0	0	0	0
Skatt ekstraordinært	0	0	0	0
Sum Skatt	0	0	0	0
Årsresultat	48	-372	168	-754
Utbytte	0	0	0	0
Konsernbidrag	0	0	0	0
Overføringsfond for vurderingsforskjeller	0	0	0	0
Tap fordringer	0	0	0	0

Balanseregnskap - Eiendeler:

År	2012	2011	2010	2009
Sum anleggsmidler	15 469	15 666	15 120	15 408
Sum immaterielle midler	0	0	0	0
Forskning og utvikling	0	0	0	0
Patenter og lignende	0	0	0	0
Utsatt skattefordel	0	0	0	0
Goodwill	0	0	0	0
Sum varige driftsmidler	15 388	15 590	15 098	15 389
Fast eiendom	13 884	14 186	14 090	14 373
Maskiner	0	0	0	0
Skip/rigg/fly	0	0	0	0
Driftsløsøre	1 504	1 403	1 009	1 016
Sum finansielle anleggsmidler	81	76	22	19
Investering i datterselskap	0	0	0	0
Investering i annet foretak i samme konsern	0	0	0	0
Lån til foretak i samme konsern	0	0	0	0
Investering i tilknyttet selskap	0	0	0	0
Lån til tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet	0	0	0	0
Aksjer/andeler	51	51	0	0
Obligasjoner	29	25	22	19
Pensjonsmidler	0	0	0	0
Andre anleggsmidler	1	1	-1	0
Sum omløpsmidler	4 158	5 101	4 181	6 906
Sum varelager	1 356	2 463	1 553	1 343
Lager råvarer	0	0	0	0
Lager tilvirkede varer	0	0	0	0
Lager ferdigvarer	1 356	2 463	1 553	1 343
Sum fordringer	1 234	1 101	833	1 085
Kundefordringer	876	746	586	841
Annen fordring	358	355	247	244
Konsernfordring	0	0	0	0
Krav på innbetaling av selskapskapital	0	0	0	0
Sum investeringer	8	8	8	0
Aksjer og andeler i foretak i samme konsern	8	8	8	0
Markedsbaserte aksjer	0	0	0	0
Markedsbaserte obligasjoner	0	0	0	0
Andre markedsbaserte finansielle instrumenter	0	0	0	0
Andre finansielle instrumenter	0	0	0	0
Kassebeholdning	1 560	1 529	1 787	4 478
Andre omløpsmidler	0	0	0	0
Sum eiendeler	19 627	20 767	19 301	22 314

Balanseregnskap - Gjeld/egenkapital:

År	2012	2011	2010	2009
Sum egenkapital	454	406	778	610
Innskutt egenkapital	600	600	600	600
Selskapskapital	600	600	600	600
Egne aksjer	0	0	0	0
Opptjent egenkapital	-146	-194	178	10
Fond for vurderingsforskjeller	0	0	0	0
Annen egenkapital	-146	-194	178	10
Sum gjeld	19 173	20 361	18 523	21 704
Sum langsiktig gjeld	16 989	16 994	16 061	19 316
Avsetning for forpliktelser	0	0	0	0
Pensjonsforpliktelser	0	0	0	0
Utsatt skatt	0	0	0	0
Andre avsetninger for forpliktelser	0	0	0	0
Annen langsiktig gjeld	16 989	16 994	16 061	19 316
Konvertible lån	0	0	0	0
Obligasjonslån	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner langsiktig	16 989	16 994	16 061	19 316
Konserngjeld langsiktig	0	0	0	0
Ansvarlig lånekapital	0	0	0	0
Øvrig langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum kortsiktig gjeld	2 184	3 367	2 462	2 388
Skyldig konsernbidrag	0	0	0	0
Avdrag langsiktig gjeld	0	0	0	0
Konvertibelt lån kortsiktig	0	0	0	0
Sertifikatlån	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner kortsiktig	0	0	0	0
Kassekreditt	0	0	0	0
Kassekredittramme	0	0	0	0
Leverandørgjeld	371	760	769	822
Betalbar skatt	0	0	0	0
Skyldige offentlige avgifter	256	104	117	130
Konsern gjeld kortsiktig	0	0	0	0
Utbytte	0	0	0	0
Annen kortsiktig gjeld	1 557	2 503	1 576	1 436
Minoritetsinteresser	0	0	0	0

Nøkkeltall:

År	2012	2011	2010	2009
Omsetning/ansatt	913,50 'Kr	739,20 'Kr	658,41 'Kr	597,96 'Kr
Resultatgrad	3,28 %	0,79 %	3,01 %	-1,22 %
Kontantstrøm fra drift	3,00 %	0,80 %	3,80 %	-1,00 %
Rentedekningsgrad	1,07	0,35	1,35	-0,30
Gjeldsgrad	42,23	50,15	23,81	35,58
Egenkapitalandel	2,30 %	2,00 %	4,00 %	2,70 %
Likviditetsgrad I	1,90	1,52	1,70	2,89
Likviditetsgrad II	1,28	0,78	1,07	2,33
Totalrentabilitet	3,60 %	0,90 %	3,30 %	-0,80 %
Arbeidskapital	1 974,00 'Kr	1 734,00 'Kr	1 719,00 'Kr	4 518,00 'Kr
Egenkapital rentabilitet	10,60 %	-91,40 %	21,60 %	-123,80 %
Endring arbeidskapital	113,84 %	100,87 %	38,05 %	259,66 %
Fordringsoms. Hastighet	28,68	30,97	40,73	24,89
Gjeldsbetj. Grad	0,03	0,01	0,04	-0,01
Gjennomsnittl. Lånerente	3,30 %	2,90 %	2,40 %	2,90 %
Kapitalomsetningshastighet	0,37	0,31	0,33	0,32
Kreditt tid	12,73 d	11,79 d	8,96 d	14,67 d

Forklaring:

Omsetning/ansatt :	Omsetning / Antall ansatte
Resultatgrad :	(Driftsresultat / Omsetning) * 100
Kontantstrøm fra drift :	(Resultat etter finans - beregnet skatt + avskrivninger) / Omsetning
Rentedekningsgrad :	(Driftsresultat + Finansinntekter) / Finanskostnader
Gjeldsgrad :	(Kortsiktig gjeld + Langs. gjeld) / (Bunden EK + Fri EK)
Egenkapitalandel :	(Bundet EK + Fri EK) / Sum gjeld og egenkapital
Likviditetsgrad I :	(Omløpsmidler / Kortsiktig gjeld)
Likviditetsgrad II :	(Omløpsmidler - varebeholdning) / Kortsiktig gjeld
Total rentabilitet :	(Driftsresultat + Finansinntekter) / Sum gjeld og Egenkapital
Arbeidskapital :	(Omløpsmidler - Kortsiktig gjeld)
Egenkapital rentabilitet :	(Driftsres. + finansinntekter - finanskostnader -skatt) / total egenkapital
Endring arbeidskapital :	(Omløpsmidler - Kortsiktig gjeld) ÅR 0 / («samm») ÅR -1
Fordringsoms. hastighet :	1 / (Kreditt tid / 365) = omsetningshastigheten per år
Gjeldsbetj. grad :	Ordinært kontantstrøm I / Sum gjeld Gjennomsnittl. lånerente : (Finanskostnader / Gjennomsnittlig Total Gjeld)
Kapitalomsetningshastighet :	(Omsetning - Andre driftsinnt. - Gevinst/tap avgang anleggsmidler) / (Sum eiendeler år 0 + Sum eiendeler år -1) / 2)) * snitt eiendel»
Kreditt tid :	(Kundefordring * 365) / (Omsetning * moms 1,25) = dager snitt